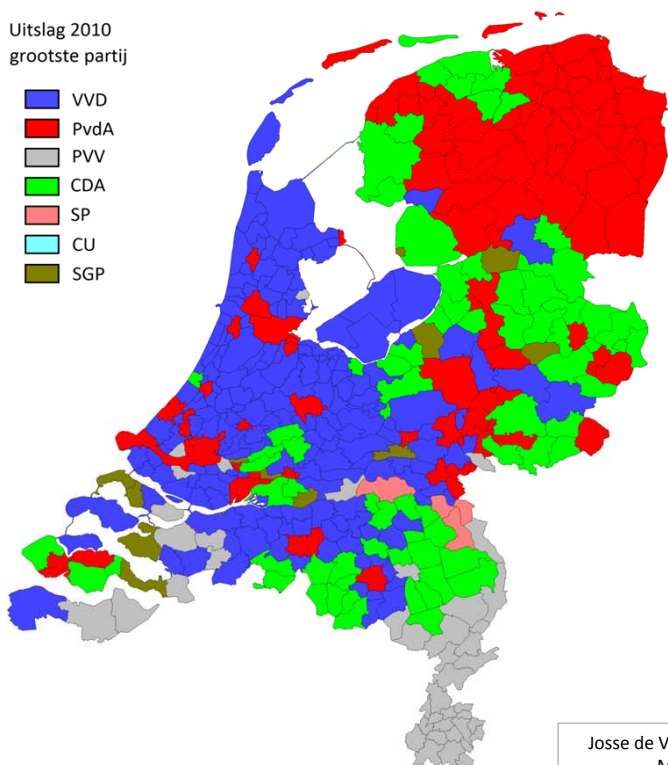

De Tweede Kamerverkiezingen van 12 september 2012

In plaats van een nieuwe peiling enkele dagen na de verkiezingen komen we vandaag met een analyse van de verkiezingsuitslag van 12 september. Op de dag zelf zijn ongeveer 15.000 mensen ondervraagd en op basis daarvan is een goed beeld te geven van achtergrond en opbouw van de verkiezingsuitslag. Eerst het landelijk overzicht van de verkiezingsuitslag op basis van een aantal kaarten gemaakt door Josse de Voogd, op basis van de uitslagen van het Novum Uitslagencentrum, waar ik ook actief voor was tijdens de uitslagenavond (en - nacht).

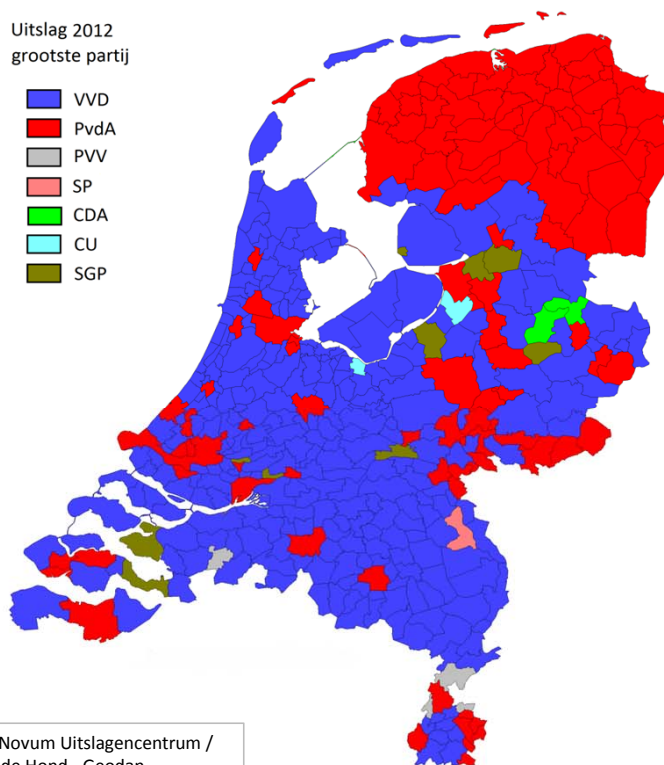
Uitslag 2010
grootste partij

- VVD
- PvdA
- PVV
- CDA
- SP
- CU
- SGP

Uitslag 2012
grootste partij

- VVD
- PvdA
- PVV
- SP
- CDA
- CU
- SGP

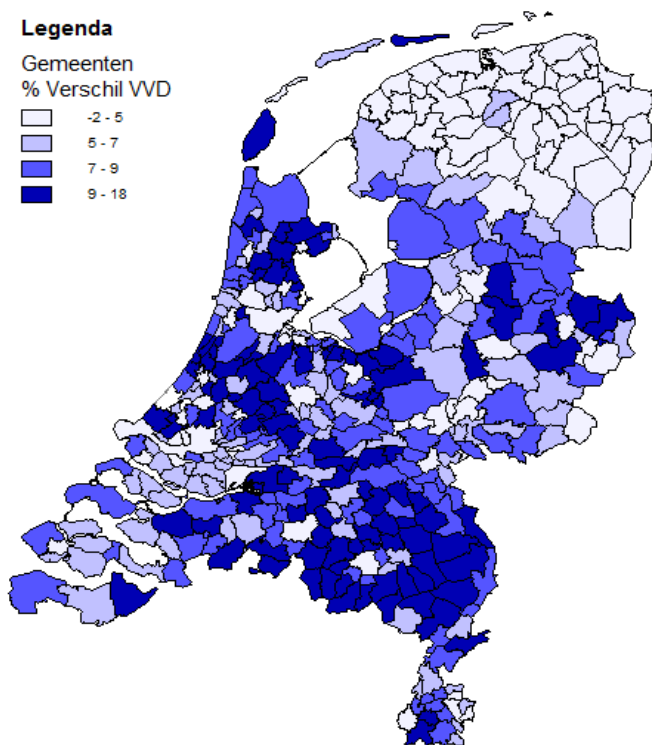

Josse de Voogd - Novum Uitslagencentrum /
Maurice de Hond - Geodan

Legenda

Gemeenten
% Verschil VVD

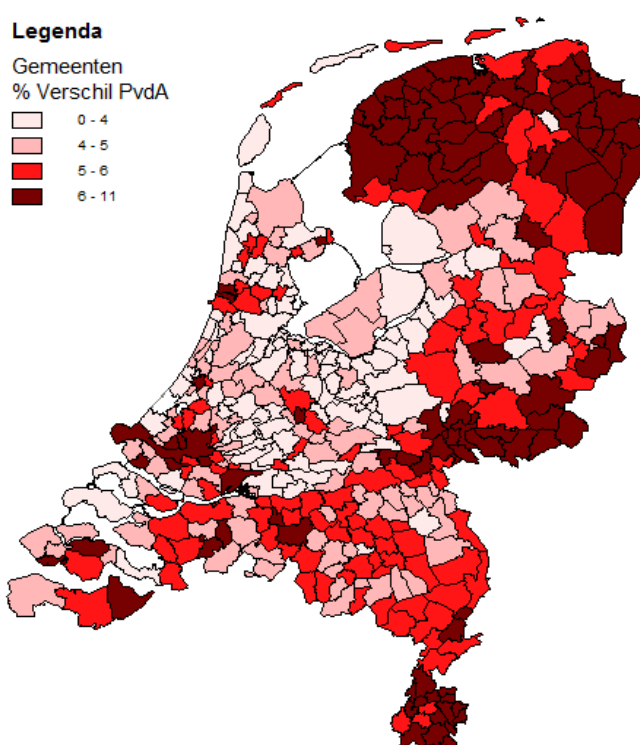
- 2 - 5
- 5 - 7
- 7 - 9
- 9 - 18

Legenda

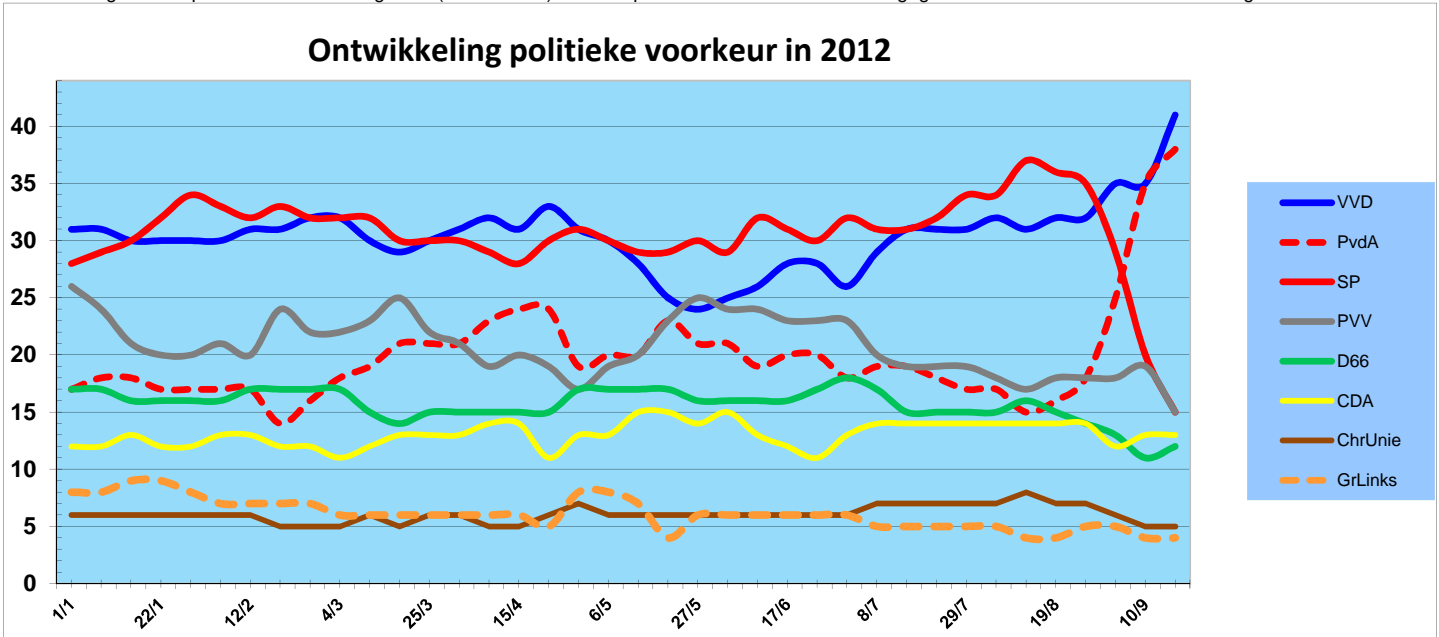
Gemeenten
% Verschil PvdA

- 0 - 4
- 4 - 5
- 5 - 6
- 6 - 11

Aan het eind van dit verslag treft u nog andere kaarten aan uit deze serie.

Nog drie weken voor de verkiezingen leek het erop dat de tweestrijd tussen VVD en SP zou gaan. Maar vanaf 26 augustus veranderde alles. De grote verschuivingen in de periode tussen 26 augustus (RTL4-debat) en 12 september kunnen het best weergegeven worden door de onderstaande grafiek.

Nadat het er lang naar uitzag dat het deze verkiezingen een tweestrijd tussen Rutte en Roemer zou worden veranderde het krachtenveld ingrijpend na het RTL4-debat op 26 augustus. 10 dagen later stond de PvdA nog maar enkele zetels achter op de VVD en zagen we beide partijen verder stijgen. Op de verkiezingsdag hebben we gevraagd wanneer men de definitieve keuze heeft gemaakt en tussen welke partijen men twijfelde.

Wanneer heeft u definitief besloten op deze partij te stemmen?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Voor het eerste debat	53%	77%	58%	61%	48%	36%	74%
Tussen 26 augustus en 9 september	15%	7%	14%	9%	15%	30%	3%
Op 10 en 11 september	14%	8%	14%	21%	19%	18%	7%
Op de verkiezingsdag zelf	15%	8%	15%	10%	20%	16%	15%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Uit deze tabel is op te maken dat tussen 10 en 12 september 29% van de opgekomen kiezers hun definitieve keuze heeft gemaakt, waarvan de helft op de verkiezingsdag zelf. Bij PVV en SP zijn gedurende de verkiezingscampagne het minste aantal kiezers bijgekomen en heeft D66 op de verkiezingsdag de meeste "last-minute" stemmers bijgekregen.

Op een aantal manieren is goed te zien hoezeer de strijd om welke partij de grootste zou worden, c.q. de premier zou kunnen gaan leveren, haar invloed heeft gehad op de verkiezingsuitslag en dan met name het sterk aantrekken van VVD en PvdA in de laatste week.

Welke partij hoopt u dat de grootste partij wordt?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
VVD	45%	62%	99%	80%	42%	0%	2%
PvdA	41%	5%	0%	10%	39%	98%	79%
Geen voorkeur	14%	33%	1%	10%	19%	2%	19%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

En dat dit door veel kiezers een belangrijk onderwerp was geeft het antwoord op de volgende vraag aan: "hoe erg vindt u het als de VVD/PvdA de grootste wordt?".

verticaal geperceenteerd naar		Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Zou heel erg vinden als de VVD de grootste zou worden	43%	39%		9%	13%	50%	69%
Zou heel erg vinden als de PvdA de grootste zou worden	48%	73%	62%	38%	6%		17%

En dat dit door veel kiezers een belangrijk onderwerp was geeft het antwoord op de vraag aan: "hoe erg vindt u het als de VVD/PvdA de grootste wordt?". 50% van degenen die op de verkiezingsdag PvdA heeft gestemd zou het heel erg vinden als de VVD de grootste zou worden. 62% van de VVD-kiezers zouden het heel erg vinden als de PvdA de grootste partij zou worden.

Hoe belangrijk dit geweest is bij de stemkeuze blijkt uit de beantwoording op de vraag of men "strategisch" gestemd heeft.

Heeft u vandaag strategisch gestemd. Dus een andere keuze gemaakt dan uw echte partij van voorkeur?

<i>verticaal geperceenteerd naar</i>	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Ja, ik heb strategisch gestemd	17%	7%	23%	1%	6%	36%	9%

17% van alle kiezers geven aan strategisch gestemd te hebben. Bij de PvdA is dat 36% van de kiezers en bij de VVD is dat 23%. Maar ook zien we dat bij andere partijen als de VVD en de PvdA kiezers strategisch hadden gestemd.

Aan deze "strategische" stemmers is gevraagd welke partij ze anders hadden gestemd. En op basis daarvan is een "uitslag" bepaald waarbij voor de strategische stemmers die andere partij is ingevuld.

Uitslag van Tweede Kamerverkiezingen als men niet strategisch had gestemd

	Uitslag TK 2012	Zonder strat. Stemmen	Versch. 2e Kamer
VVD	41	34	-7
PvdA	38	26	-12
SP	15	23	8
PVV	15	18	3
CDA	13	15	2
D66	12	14	2
ChristenUnie	5	6	1
Groen Links	4	5	1
SGP	3	3	
Partij voor de Dieren	2	3	1
50PLUS	2	3	1
Totaal	150	150	

We zijn ook nog ingegaan op de inhoudelijke aspecten van de partijkeuze tijdens de verkiezing. Welke onderwerpen speelden een belangrijke rol bij de keuze en hoe verschilt dat per partij. En dat laatste blijkt nogal groot te zijn.

Welke van de volgende onderwerpen speelden bij uw keuze een hele belangrijke rol?

<i>verticaal geperceenteerd naar</i>	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Zorg	53%	48%	38%	43%	36%	70%	80%
De Europese Unie	48%	78%	50%	52%	67%	41%	26%
Bezuinigingen	45%	40%	52%	39%	48%	44%	44%
Hypotheekrenteaftrek	37%	27%	59%	39%	36%	38%	29%
Onderwijs	37%	17%	27%	20%	65%	50%	37%
Werkgelegenheid	36%	21%	49%	36%	32%	35%	47%
Verhoging AOW-leeftijd	23%	34%	19%	22%	28%	18%	26%
Herziening ontslagrecht	21%	21%	17%	10%	15%	22%	41%
Immigratie	21%	67%	22%	16%	4%	10%	9%
Milieu	15%	8%	6%	4%	20%	16%	9%
Geen van deze	10%	1%	7%	25%	12%	9%	4%
Weet niet/geen voorkeur	2%	1%	2%	3%	1%	2%	1%
Totaal	346%	363%	347%	309%	367%	353%	353%

Bij de VVD worden de hypotheekrenteaftrek en bezuinigingen het meest genoemd. Bij de PvdA zorg en onderwijs. Bij de SP is het zorg en dan komt op grote afstand werkgelegenheid. Bij de PVV zijn het de Europese Unie en immigratie. Bij het CDA valt enerzijds op dat er in totaal minder onderwerpen worden genoemd dan bij de anderen (3 gemiddeld tegen 3.5). Het meest wordt genoemd de Europese Unie en daarna komt de zorg. Bij D66 worden de Europese Unie en het onderwijs het meest genoemd.

Onderwerpen als verhoging van de AOW-leeftijd, herziening ontslagrecht en milieu springen er minder uit.

Ten slotte hebben we na de verkiezingen vragen gesteld over de mogelijke coalities. Goed is te kijken hoe de kiezers van de betrokken partijen reageren op het eventueel tot stand komen van die coalitie.

Voor 4 coalities hebben we de reactie gevraagd van de kiezers. Of ze die graag willen, het acceptabel vinden, jammer zouden vinden als dat het kabinet zou worden of dat ze het absoluut niet willen.

Hoe reageert u op een coalitie van VVD en PvdA?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Wil ik graag	12%	7%	18%	14%	1%	21%	4%
Vind ik acceptabel	52%	37%	56%	51%	67%	63%	29%
Zou ik jammer vinden	22%	23%	17%	28%	27%	9%	44%
Wil ik absoluut niet	11%	27%	6%	4%	4%	3%	21%
Weet niet	3%	5%	2%	3%	1%	3%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hoe reageert u op een coalitie van VVD, PvdA en CDA?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Wil ik graag	17%	6%	38%	52%	4%	3%	1%
Vind ik acceptabel	34%	37%	45%	25%	31%	36%	15%
Zou ik jammer vinden	25%	20%	11%	14%	51%	34%	34%
Wil ik absoluut niet	20%	35%	5%	6%	13%	21%	44%
Weet niet	4%	3%	1%	3%	0%	5%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hoe reageert u op een coalitie van VVD, PvdA en D66?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Wil ik graag	24%	2%	24%	14%	75%	36%	1%
Vind ik acceptabel	32%	19%	41%	35%	24%	43%	21%
Zou ik jammer vinden	22%	20%	19%	43%	1%	11%	48%
Wil ik absoluut niet	19%	54%	15%	5%	0%	7%	25%
Weet niet	3%	5%	1%	3%	0%	3%	5%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Hoe reageert u op een coalitie van PvdA, SP, CDA en D66?

verticaal geperceenteerd naar	Allen	Stemkeuze Tweede Kamer 2012					
		PVV	VVD	CDA	D66	PvdA	SP
Wil ik graag	14%	0%	0%	9%	4%	25%	51%
Vind ik acceptabel	19%	5%	8%	7%	20%	37%	26%
Zou ik jammer vinden	18%	11%	9%	29%	35%	20%	9%
Wil ik absoluut niet	45%	79%	82%	52%	42%	14%	7%
Weet niet	4%	5%	1%	3%	0%	4%	7%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Een coalitie met alleen VVD en PvdA vindt het overgrote deel van de kiezers van VVD en PvdA acceptabel. Maar heel weinig van deze kiezers willen het absoluut niet.

Op een coalitie van VVD, PvdA en CDA reageren de VVD-kiezers nog wat enthousiaster. Maar kiezers van de PvdA zijn duidelijk minder enthousiast. 34% zou het jammer vinden en 21% absoluut niet.

Op een coalitie van VVD, PvdA en CDA reageren de VVD-kiezers nog wat enthousiaster. Maar kiezers van de PvdA zijn duidelijk minder enthousiast. 34% zou het jammer vinden en 21% absoluut niet.

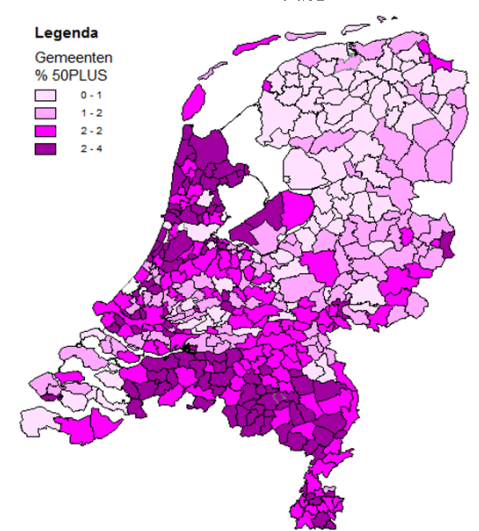
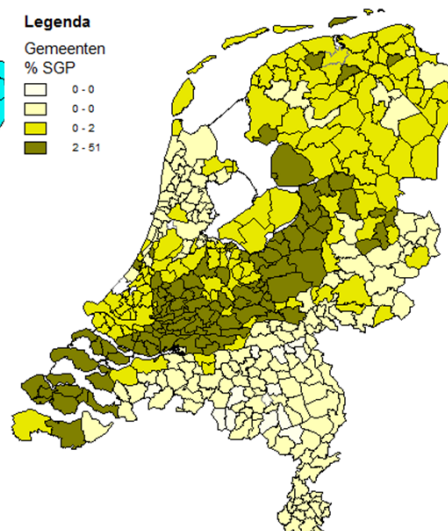
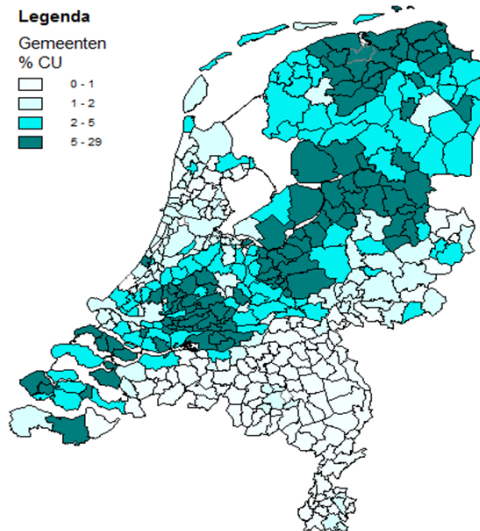
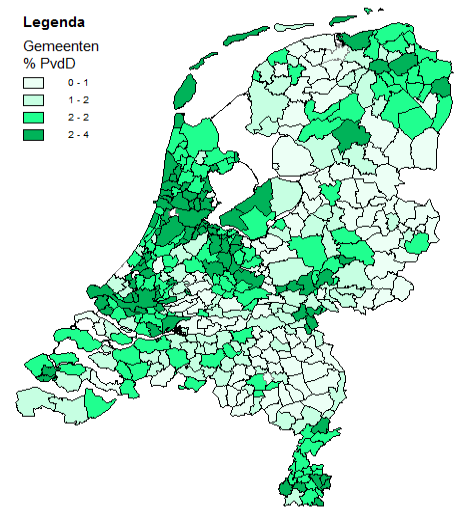
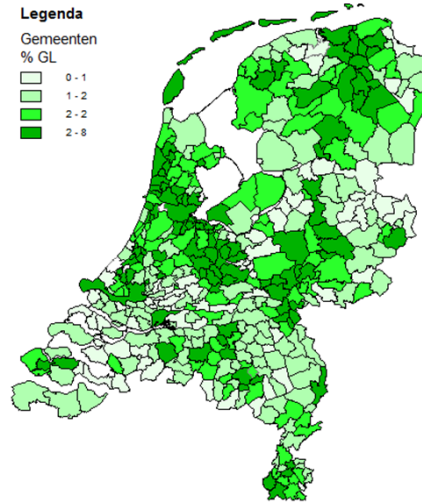
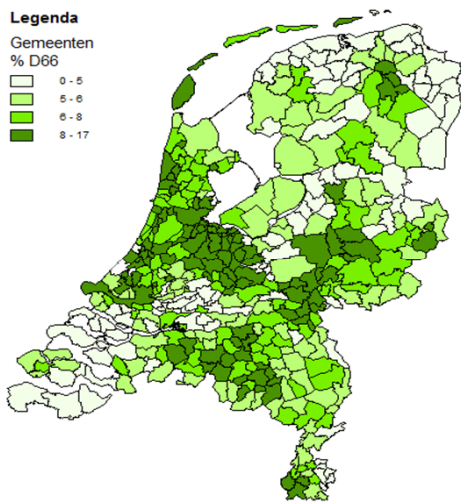
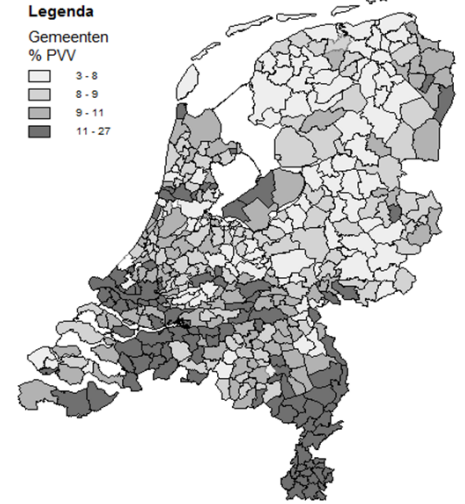
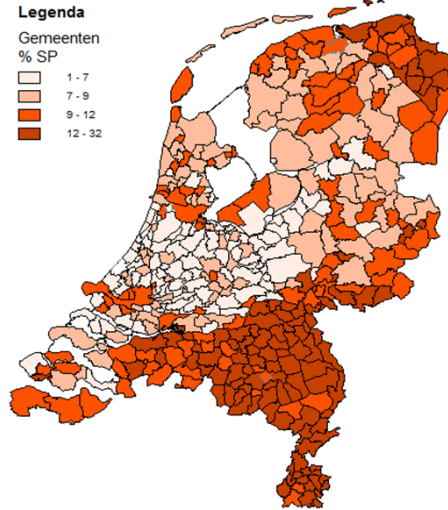
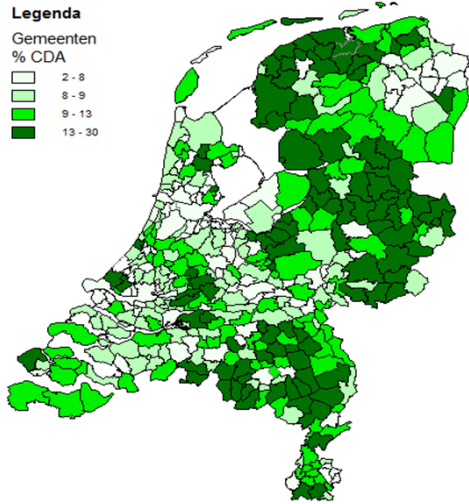
Op een coalitie van VVD, PvdA en D66 reageren de PvdA kiezers weer enthousiaster, maar zien we wat meer aarzelingen bij de kiezers van de VVD.

Op een mogelijke coalitie van PvdA, SP, D66 en CDA zien we dat kiezers van CDA en D66 daar vooral negatief op reageren en de kiezers van de PvdA wat verdeeld.

Als de kiezers van VVD en PvdA samen worden genomen dan kunnen we zien dat de combinatie VVD en PvdA van deze vier coalities de minste weerstand ontmoet. 13% van de kiezers van beide partijen zouden het jammer vinden en 5% willen die combinatie absoluut niet

Ten slotte treft u hier nog een serie andere kaarten aan gemaakt door Josse de Voogd op basis van de informatie vanuit het Novum Uitslagencentrum/Maurice de Hond en met de hulp van software van Geodan. (Kaarten mogen gebruikt worden in publicaties met bronvermelding).

Josse de Voogd - Novum Uitslagencentrum /
Maurice de Hond - Geodan